

Balanç d'una dècada

D'un temps, d'un país

La Fundació Jaume Bofill ha elaborat un treball —Catalunya 77/88— que vol ser un balanç sobre els canvis socials, polítics, econòmics i culturals de Catalunya entre els anys setanta i vuitanta. EL TEMPS n'ofereix els trets més significatius

Que les societats canvien no és cap secret per a ningú; ara, si els canvis es donen en un curt període de temps és quan es fa necessari un estudi aprofundit sobre els principals trets que els han pogut ocasionar. Aquest ha estat el cas de la Catalunya estricta entre els anys 1977 i 1988. Efectivament, per veure quina ha estat l'evolució general del país, la Fundació Jaume Bofill ha dut a terme un estudi, a manera de balanç, amb la col·laboració d'especialistes en el terreny de les més diverses disciplines socials (política, cultura, economia i societat).

UNA SOCIETAT CANVIANT

Una de les característiques més notòries d'aquest treball ha estat demostrar els canvis operats en la composició social del Principat. La progressiva terciarització (economia de serveis i turisme) entre la segona meitat dels setanta i vuitanta. D'aquesta manera —dirà el sociòleg Joaquim Cervera, redactor de la part dedicada a societat— el Principat ha experimentat un procés de fortes "transformacions socials", produint modificacions en l'estructura ocupacional. Així s'ha donat un significatiu augment del "personal administratiu de les empreses", que passaria, en el període citat, de l'1,4 al 3,5%. Aquest ascens del sector professional anomenat del coll blanc (professionals i tècnics), contrasta amb la disminució de població activa dedicada al sector industrial, amb un descens entre 1975 i 1986 de l'ordre de 250.000 persones, i amb la pèrdua de domini del món agrari, que disminuiria el seu potencial de població del 6,6 al 4,7. I és que ara Catalunya és menys rural i més urbana...

Però el fet que siguem més *moderns* no vol dir que augmenten les nostres cotes de solidaritat: actualment —segons aquest estudi, i tal com diu Joaquim Cervera— tenim al Principat unes bosses de marginació social que

oscil·len entre un 10 i un 15%. Fet aplicable, segons aquest sociòleg, per "la introducció de les noves tecnologies, la nova distribució del treball mundial, la societat dual o dels dos terços", factors a tenir en compte per observar quina ha estat la dinàmica social als Països Catalans. Dinàmiques que s'han caracteritzat per la crisi econòmica i l'atur industrial.

Entre els anys més forts de la crisi (1975-1986), la població activa del Principat ha disminuït tot havent-s'hi donat un ascens de la població en edat de treballar: "L'augment de 300.000 individus en edats potencialment actives ha incrementat més el nombre total d'inactius (200.000) que d'actius (100.000), d'aquestes edats", panorama que contrasta amb una població desocupada en el bienni 1986-1988 de l'ordre de 369.471.

Els canvis en les professions i l'atur han tingut altres conseqüències. Segons Jordi Sabater —redactor del capítol sobre sindicalisme— el panorama sindical s'ha vist afectat per aquesta crisi econòmica en el grau d'afiliació, màxim entre els anys 1979-1982. Aquest fet —que no deixa de ser un símptoma— es dona, segons Sabater, perquè "els grans sindicats estan molt circumscrits als sectors tradicionals, i tenen una escassa presència entre els nous i més puixants. Són uns sindicats fonamentalment de treballadors manuals de la indústria, i amb una gran incapacitat per superar aquests límits". Malgrat tot, però, aquests sindicats van organitzar els anys 1985 i 1988 dues vagues generals contra la política econòmica del govern socialdemòcrata espanyol: tot un exemple de cultura sindical...

Ara bé, el panorama de correlació de forces en el terreny del mateix sindicalisme canvia notòriament si pensem en la incidència dels sindicats en el fet nacional. Així, en aquest informe es re-

cull la mínima representació de la Confederació Sindical de Catalunya. Però en canvi caldria valorar la voluntat d'arrelament de les CONC o de Comissions al País Valencià, com també les organitzacions sindicals independentistes —Obrers en Lluita (1976)— i la naixent Confederació Obrera i Sindical. És a dir, s'haurà de veure si els moviments nacionalistes que estan protagonitzant els últims canvis polítics arreu d'Europa de l'Est, fan pensar en la possibilitat d'articular un sindicalisme nacional...

UNA ECONOMIA SENSE ESTAT

Un apartat revelador d'aquest informe el porta a terme l'economista i reconegut nacionalista Francesc Cabana. L'autor del diari sobre Banca Catalana, planteja dues qüestions bàsiques: el procés d'espoliació econòmica —de "drenatge" i de "transvasament", per a aquest autor— i la dependència econòmica del país.

La dinàmica de la inversió pública de l'estat espanyol als Països Catalans és mínima comparada amb la participació que hi fa la nostra nació. Aquest intercanvi desigual entre el que aportem a l'estat i el que en rebem és el que els tècnics de política econòmica han qualificat com d'espoliació econòmica, i que, per exemple, historiadors com Jordi Moners i economistes com Enric Llarch, en l'obra *Creixement i dependència econòmica als Països Catalans* han apuntat repetidament.

Així el mateix Francesc Cabana esmenta que la contribució dels PPCC al conjunt de la inversió a l'estat espanyol és d'un 70% (Principat 48,5%, País Valencià 20,40% i les Illes amb un 0,33%). I és que mai ben dit allò dels comptes clars...

Però aquest panorama econòmic desigual es completa amb el paper que té la Generalitat en la planificació econòmica del país. Així, aquest economista re-

Els afiliats als grans sindicats se circumscriuen a sectors de treball tradicionals.

DOMENEC UMBERT

marca que l'ens autonòmic "gestiona, sobretot, els diners rebuts" però que "no es pot parlar gairebé d'administració de recursos", cosa que posa en entredit l'autonomia financera i la "planificació de l'activitat econòmica de Catalunya", tal com preveu, per exemple, l'estatut d'autonomia.

Aquestes dades, doncs, poden fer-nos pensar en la situació que té Euskadi en relació al seu concert econòmic i en la peculiar manera que té l'estat espanyol d'aplicar la solidaritat en el Fons de Compensació Interterritorial.

En general la nostra economia es troba, com hem apuntat, en una situació clara de dependència econòmica, és a dir, de pèrdua de capacitat de decisió política en els afers de caire econòmic perquè "tant o més preocupant que la dependència de les multinacionals és la dependència de les empreses que tenen el centre de decisió a l'estat espanyol, fora de Catalunya. Perquè en el cas de les multinacionals, només hi ha un interès econòmic, però en aquestes hi pot haver un interès o una utilització política", dirà Francesc Cabana. L'economia al Principat —com en el conjunt dels Països Catalans— ha augmentat

"aquesta dependència durant el període 1977-1988, perdent el control de dos sectors bàsics: el bancari i el de l'energia". No en va, doncs, la manifestació de l'11 de febrer passat per l'autodeterminació...

¿UN PAÍS SENSE POLÍTICA?

Les característiques socials i econòmiques dels PPCC —amb una posició intermèdia en l'Europa de les regions i dels estats, tal com es constata en l'informe de la Fundació Bofill— no tenen una correspondència en una política nacional. Així ho deixa entreveure Fèlix Martí, director de la UNESCO al Principat— quan es planteja que "els partits majoritaris han assumit una gestió política de tipus regionalista, que és el que ha resultat possible amb la interpretació que els poders establerts fan de l'autonomia catalana. Sembla que no es proposen altre objectiu que el millor funcionament de l'autonomia regionalista i la intervenció en la gestió de l'estat espanyol".

I aquest progressiu abandonament de grans principis per concepcions més pragmàtiques (regionalistes) és el que es desprèn, entre altres aspectes, de

l'espai dedicat per l'historiador Joan B. Culla a parlar de la relació entre els partits polítics i la seva visió del fet nacional. En aquest sentit podem veure com els dos partits majoritaris del Principat han abandonat els vells somnis autodeterministes per abastar una política clarament autonomista i d'intervenció en el model polític de l'estat espanyol. Mentre que els convergents "no han rebutjat mai el referent espanyol —afirma J. Culla— ni la intervenció política en aquell escenari (l'estat)", els socialistes han passat de la reivindicació del dret a l'autodeterminació i la potenciació d'"un procés obert d'alliberament (tal com reivindicaven en el 1976 i 1978)" a situar la dinàmica del partit "en el marc de l'estat espanyol", fet que portarà el PSC a substituir, fins i tot, la paraula "nacionalisme" per "catalanisme". La tendència a la baixa, nacionalment parlant, és clara en aquests dos partits, i més quan el marc nacional s'ha vist substituït pel marc regional tant en CiU —"potenciar la col.laboració amb les comunitats autònomes, amb una preferent atenció vers aquelles amb les quals mantenim una unitat de llengua i cultura"— com en el PSC,

que ja no parla de Països Catalans, sinó de "la consolidació de Catalunya com a nació", en el marc legislatiu del Parlament, amb la qual cosa —segons els socialistes catalans— "culmina el procés de recuperació de les nostres llibertats nacionals".

Però no tots els partits parlamentaris pensen de la mateixa manera. Els republicans d'ERC, per exemple, tot i mantenir-se en "una pluralitat de registres, i de barreja molt poc sistemàtica de programes mínim i màxim, d'objectius a curt termini", han passat a proclamar-se independentistes perquè, tal com entenia en el seu XIV. Congrés "l'actual Estat de les autonomies no és una eina adequada per a la recuperació nacional de Catalunya i dels Països Catalans". L'ideal que proclamava Macià d'una Catalunya políticament lliure continua estant present en les noves generacions d'aquest partit.

En un altre nivell se situa el PSUC. El veterà partit dels comunistes catalans fundat el 1936 és nacional i no nacionalista. Parteix que els Països Catalans —pensant al voltant de quin ha de ser el marc nacional— són "una realitat amb una comunitat de llengua, una determinada comunitat de cultura, un passat històric comú, etc. Però aquesta comunitat d'elements no es pot identificar avui amb l'existència d'una consciència nacional", i que el dret a l'autodeterminació és irrenunciable; però que s'ha de situar a partir de les possibilitats polítiques que dona l'estatut.

Aquests mateixos principis polítics són els que articulen a partir del 1987 la federació Iniciativa per Catalunya, formada per Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra —organització independentista— i el mateix PSUC.

Independentment, però, d'aquesta situació ideològica general, una característica comuna a l'estat del país ha estat la focalització del debat polític en termes de catalanisme-espanyolisme, desplaçant la polèmica dreta-esquerra que es va donar en la transició, així ho manifesta el professor de ciència política Francesc Pallarès en parlar de la sociologia electoral del Principat, a l'hora de dissenyar el mapa polític del Principat en les eleccions autonòmiques (1980, 1984 i 1988) i estatals (1977, 1979, 1982, 1986 i 1989).

Però la ideologia nacional no és un fet sense conseqüències. La política lingüística dels diferents partits i organitzacions culturals n'és un clar reflex. És el cas —tal com esmenta el professor

Joan Culla— d'AP, que propugna un bilingüisme oficial o d'ERC que, en l'altre extrem de concepcions lingüístiques, planteja el monolingüisme territorial, tenint en el mig de la balança convergents, socialistes i comunistes, que aposten des d'un gradualisme lingüístic en el cas de les dues primeres formacions, fins a una cooficialitat territorial —marcada pel gran contingent d'immigració als PPCC— en el cas dels sociolingüistes del PSUC.

En l'aspecte institucional l'aprovació per unanimitat de la Llei de Normalització Lingüística pel Parlament de Catalunya el 1983 —com també les altres Lleis de la resta dels PPCC (País Valencià, 1983 i les Illes 1986)— ha portat a una aplicació molt desigual dels seus objectius en el nivell d'ús de la llengua. Al País Valencià, per exemple, s'han perdut en els últims deu anys 250.000 parlants en català. Aquesta situació irregular, d'altra banda, ja va ser exposada en un manifest elaborat per sociolingüistes de la Universitat de Barcelona *Una nació sense estat, un poble sense llengua* (1979), on es preveia un procés de bilingüisme substitutori del català per l'espanyol.

Aquest futur de la llengua no l'entenen de la mateixa manera els suposats 2.300 "intelectuales" que el mes de març del 1981 van signar un altre manifest —aparegut a *Diario 16*— on es parlava de situació discriminatòria vers la comunitat immigrada respecte als seus drets lingüístics.

Aquestes dades es poden llegir en el capítol que el sociòleg Salvador Cardús ha dedicat a la normalització lingüística. Per a aquest professor universitari el català ha seguit una trajectòria irregular, sobretot a les àrees de màxima industrialització: "a l'Antiga Àrea Metropolitana de Barcelona, el 61% dels individus emprarien habitualment l'espanyol i només el 34% el català", mentre que "en el 40% de les llars tots els membres parlarien castellà i només el 28% parlarien tots català". No ha d'estranyar, doncs, que un dels centres de debat sigui l'actitud lingüística dels immigrants als Països Catalans.

En aquest context, doncs, tenim que en aquests últims deu anys les posicions vers la normalització del català han oscil·lat entre els sectors que pensen que les lleis d'ús són insuficients per aturar el procés de substitució lingüística, tal com proposaven els Grups de Defensa de la Llengua (1982) i la Crida a la Solidaritat i els que aposten

Dalt, Francesc Cabana, l'economia del Principat és, cada dia més, depenent tant de l'estat com de les inversions estrangeres. Baix, per a l'historiador Joan Culla, els dos partits majoritaris del Principat han abandonat els vells somnis autodeterministes.

—com és el cas d'Isidor Marí, sociolingüista de la Direcció General de Política Lingüística— per la normalitat de la llengua, és a dir, fer que el català sigui "clarament predominant, encara que no exclusiu".

Amb aquesta perspectiva política, econòmica i social de *Catalunya 77/88* —un excel·lent estat de la qüestió i d'anàlisi sobre la nostra realitat més pròxima— ens obliga a plantejar si en aquests deu anys d'aplicació de l'Estatut una nació pot organitzar la seva vida col·lectiva sense una estructura estatal, sobretot si tenim en compte que els partits polítics han substituït progressivament una concepció nacional sobirana per una lectura pragmàtica del país.

Xavier Ferré